

nar ultracorreccions com el ll. *cādūceus* < dòric *κᾶπυ-κείον* (àtic *κῆρυξ* 'herald'), i que en els estudis sobre Palladi s'han pogut documentar en llatí vulgar, no sols *merilas* 'medullas' sinó encara, paral·lelament, *peres*, *maredu*, *marcerat*, *irus* (Svennung, pp. 126-7; Rohlf, *It. Gr.* I, 352). Veg. casos de formes itàliques o llatines diferents de la romana en AIXO, ALLO, BRÒFEC, DELER, TÒFONA i d'altres (sense parlar d'algunes coses més incertes com la hipòtesi feta en BARRACA).²⁴

Aliè, 'd'altri, estrany', pres del ll. *aliēnus*, id., derivat de *alius* [c. 1370, *Ordin.* del Cerimoniós, *AlcM*]; en algun text arcaic apareix una forma *allè*, *-ena*,²⁵ correspondència esporàdica del cast. *ajeno*, port. *albeio* id. (únics representants hereditaris del mot llatí, veg. DCEC I, 69); *alienar* i *alienat* [des de Llull]: «trenta milia marcs són *alienats* als negocis de Santa Esgleya», *Blanquerna*, NCl. II, 232.5; entrà des de llavors amplement en l'ús literari: «de la vida transitòria / he tot mi *alienat*, / en Jhericó so entrat / voltant a tu la memòria», a. 1487, Francesc Prats, JMBover, *BiEscrBal.* II, 154.3.6; *alienament*, *alienador*, *alienació* [*mental*, 1868, *SLitCosta*], d'on *alienista*; *desalienar* (ACayrol, JPCerdà, *Cont. Cerdanes*), *desalienació*. *Alterar* [Llull, *AlcM*]; de vegades *alterejar*,²⁵ Llull, pres del ll. *alterare* id., deriv. de *alter* (restà com a terme filosòfic: «Aristòtil vol provar --- transustanciar --- que sol generant --- o *alterant* sia ---», Fc. Prats, a. 1487, JMBover, *BiEscrBal.* II, 15726.5, però també com a contraposat a *sossegar*, OPou, 1575, *TbPu.*, p. 301); *alteració* [repetidament en Llull, *Blanquerna*, NCl. III, 107.4]; *alterament* [Ausiàs]; *alterant*; *alterable* [tots dos Llull]; *alteratiu* [S. xv, *AlcM*]. *Altercar* [S. xv], pres del ll. *altercari* id. (derivat de *alter* en el sentit de parlaments alternatius, veg. Ernout-M.); *altercat* [Lacav.; escr. Renaix.]; *altercació* [1392, a. de paraules, 1472, JEsteve, *LiEleg.*, blr.3]. *Altern* [Lab. 1839, només *fulles alternes*, bot.], pres del ll. *alternus* id., deriv. d'*alter* en el sentit de 'segon'; *alternar* [1701, *AlcM*; en cast., Quevedo el mirava com a terme culterà, *RHis.* LXXVI, 341]; *alternació* [1695, Lacav.]; *alternatiu* [1757, *DTo*]; *alternativament* [1695, Lacav.]; *alternativa* f. [c. 1600, Bruniquer]; *alternança*, terme de ling., c. 1930 en cat., S. XIX en fr.; *subaltern* [1695, Lacav.]; *subalternació* [id.], *subalternar*, *-ant* [1803, Belv.]; compostos: *alterniflor*, *alterniped*, *alternifoliat* [-ullat], 1868, *SLitCosta*. Dels fr. *altruisme* [1830, derivat de *autrui* 'altri', per adaptació al llatí, creació de Comte per oposició a *egoisme*] i *altruiste* es prengueren a fi del segle passat *altruisme* i *altruista*; *+altruístic*.

Adulterar [1399, BMetge i *Tirant*, en el sentit de 'cometre adulteri', 'alterar, falsificar', 1803, Belv.], pres del ll. *adulterare* 'falsificar, corrompre', 'cometre adulteri', deriv. de *alterare* (amb degradació regular de la *ā*-tornada interna); *adulteració*; *adúlter*, *-era* [*aiültra* 'adúltera', c. 1250, G. de Cervera, 1072d];²⁶ *adulteri* [*Hom. d'Organyà*, 'fornicació amb casat o casada', 4v22; 'adulteració, falsificació', 3r14; *aiülteri*,⁶⁰

«David avia feyt —», *VidesR.*, 97r1, n. 64], ll. *adulterium*; *adulteri* [1449].

CPTS.: *Altrament* [Eiximenis, *AlcM*; per a l'ús popular d'*altrament* o *endemés* per començar una frase, estrany a les Bal. i a Barcelona, però molt estès en el Princ., i per a girs anàlegs en portuguès i en alemany, veg. Spitzer, *Litbl.* xxxv, 75; amb caràcter més literari també s'han usat com a eines estilístico-sintàctiques amb el valor del fr. *d'aillours*; per a alguna var. fonètica dialectal, veg. supra a propòsit de *antre* = *altre*]. *Altressí* 'també' [la variant *atressí* és freqüentíssima des dels orígens: «com lo sein qui sona --- *atressí* elex tot --- és vanitat ---», *Hom. d'Organyà*, 1v9; «vènch a l'aspase de Lanselot e sí la prés, e l'e<1>m *atrasí*» en la *Questa* de Reixac, S. XIV, 45.38 i passim]. *Altretal* [Llull, *Merav.* VII, cap. 1]; el plural era *altrestals*, vulgarment *atrestals*,²⁷ i això féu (a causa del gran ús que en aquest mot tenia el plural) que es creés un singular analògic: «viu la nau *etrasial* con él l'avia vista debans», Reixac, *Questa*, 81.12; que també va usar-se adverbialment amb el sentit de 'igualmente, també': «Amich brochà son cavall, ab la llance en la mà, e Arderich *atrestal*» (*Amic e Melis*, NCl. XLVIII, 133). Al costat de *altretant* [Reixac, *Questa*, 94] també es creà de la mateixa manera una forma adverbial *altrestant* [S. xv, *AlcM*].

CPT.: del gr. ἄλλος 'altre' (= ll. *alius*): *Allegoria* [c. 1390, Aversó, *Torc.* I, 311], pres del gr. ἀλληγορία 'metàfora, allegoria' (ll. *allegoria*), format amb ἄλλα 'altres coses' i ἀγορεύω 'jo parlo'; *allegòric* [S. XIV, *AlcM*], gr. ἀλληγορικός; *allegorical* [Llull]; *allegoritzar* [mj. S. xv, *Curial*]; *allegorisme*, *-ista* [1868, *SLitCosta*]. *Allòfana* [1868, *SLitCosta*], format amb φαίνω 'aparec'; *allofanat*; *allofanànic*. *Allopatia*, V. *homeopatia*. *Alloritmia*.

1 En les *Homilies* no apareix un *altre*: «no ns o manà gens per *altre*, mas él nos o veng dir» 7r6, «per zo que ls falses judeus no l anassen cercar en *altra* terra» 7v2, «si bé no s torna om de bon cor a N. Seïnor, non o farà d'*altra* causa» 5r3, «per zo apela om l'almosna caritat més que *altra* re» 2r8. La combinació amb l'article definit, en canvi, s'hi troba ja, si bé amb menys extensió que en l'ús modern i clàssic: «de la una part conoxem e de l'*altra* prophetams» 2v6, «aquesta ciutat que om apela Tirus significa --- e l'*altra*, que om apela Sidon, significa ---» 7v7; tanmateix: «aqueu qui à caritat --- no mou barales entre uns frares e *altres*» 2v18, «totes *altres* coses periran» 1v22. Així continua encara, almenys amb caràcter predominant, en les *VidesR.* i bastant en altres textos del S. XIII: «com l'apòstol vengés a la porta d'*altra* ciutat, él vi ---», *VidesR.* 6v1, «dix que om li preposàs *altra* qüestió pus greu» 8v2, «en *altre* loc» 9v1, «*altra* naveta» 10r2, «con ab *altre* en luyn terra anàs» 11v1, i en canvi «fo més en la càrcer, e en l'*atre dia* <l'endemà> lo pretor manà c'om li amenés» 65r1. Encara sovint en Jaume I: «què farien pus él havia presa *altra* muyler» (8), «li pregava que li recaptàs treva de nós a altr' any» (392). Això va minvant en els